

Gurba, Jan

Znaleziska monet rzymskich w Kieleckiem

Światowit 24, 305-312

1962

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JAN GURBA

ZNALEZISKA MONET RZYMSKICH W KIELECKIEM

Oddalone od działających ośrodków archeologicznych, Kieleckie było terenem dość częstych, jednakże przeważnie dorywczych i zwykle fragmentarycznie prowadzonych przypadkowych badań. Badania nad okresem wpływów rzymskich są również na tym terenie niewystarczające mimo przeprowadzenia metodycznych prac wykopaliskowych na niektórych stanowiskach¹ z tego okresu.

Mimo słabego zbadania tego obszaru znamy z terenu Kieleckiego także i importowane przedmioty rzymskie. Wśród nich najliczniejszą grupę stanowią monety, pochodzące bez wyjątku ze znalezisk przypadkowych. Liczba ich stanowi bez wątpienia tylko ułamek ilości odkrytych monet, które w znacznej części przepadają bezpowrotnie w prywatnych zbiorach lub, co też się zdarza, są traktowane jako złom.

Na obszarze Kieleckiego znamy 43 miejscowości, w których dokonano odkryć skarbów lub pojedynczych monet rzymskich w ogólnej liczbie ponad 6 tysięcy sztuk. Najstarszą wśród nich jest moneta republikańska bita w 54 r. przed n.e., znaleziona z innymi późniejszymi monetami w Tursku pow. Sandomierz². Inne monety pochodzą już z czasów naszej ery. Najczęstsze są monety z II w., przy czym najwięcej jest Hadriana (117—138); Antonina Piusa (138—161) i Marka Aureliusza (161—180). Częste są również monety Trajana (98—117) i Kommodusa (176—192), a z drugiej połowy I w. monety Wes-

¹ Niestety, większość z nich nie doczekała się do chwili obecnej szczegółowego opracowania. Niektóre, jak Wąchock pow. Hża, są już w trakcie opracowywania (por. K. Dąbrowski, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, t. III, 1955, nr 1, s. 181). Ten komunikat został napisany w 1955 roku i dlatego nie mógł uwzględnić nowszych znalezisk i literatury, a przede wszystkim pracy J. Wielowiejskiego „Materiały Starożytne” t. V (1960), i A. Kunisza („Archeologia” t. X (1958), oraz badań nad starożytnym hutnictwem w Górach Świętokrzyskich.

² F. Kopera, *Materiały...*, „Wiadomości Num.-archeologiczne” t. V, 1905, szp. 235; C. Friedrich, *Funde antiker Münzen in der Provinz Posen*, „Zeitschrift d. hist. Gesellschaft für die Provinz Posen”, t. XXIV, 1909, nr 77 s. 244, R. Janka, *Cmentarzisko w Kopkach na tle okresu rzymskiego w Małopolsce zachodniej*, „Przegląd Archeologiczny”, t. V (1933—1934), s. 61; K. Majewski, *Importy rzymskie na ziemiach słowiańskich*, Wrocław 1949, s. 152 nr 1030; M. Haisig i H. Hołubowiczowa, *Skarb rzymskich denarów z Chmielowa Piaskowego*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XVIII, 1951—1952, s. 294.

pazjana (69—79). W wiekach późniejszych ilość monet znacznie się zmniejsza, a napływ ich urywa się w pierwszej połowie V wieku.

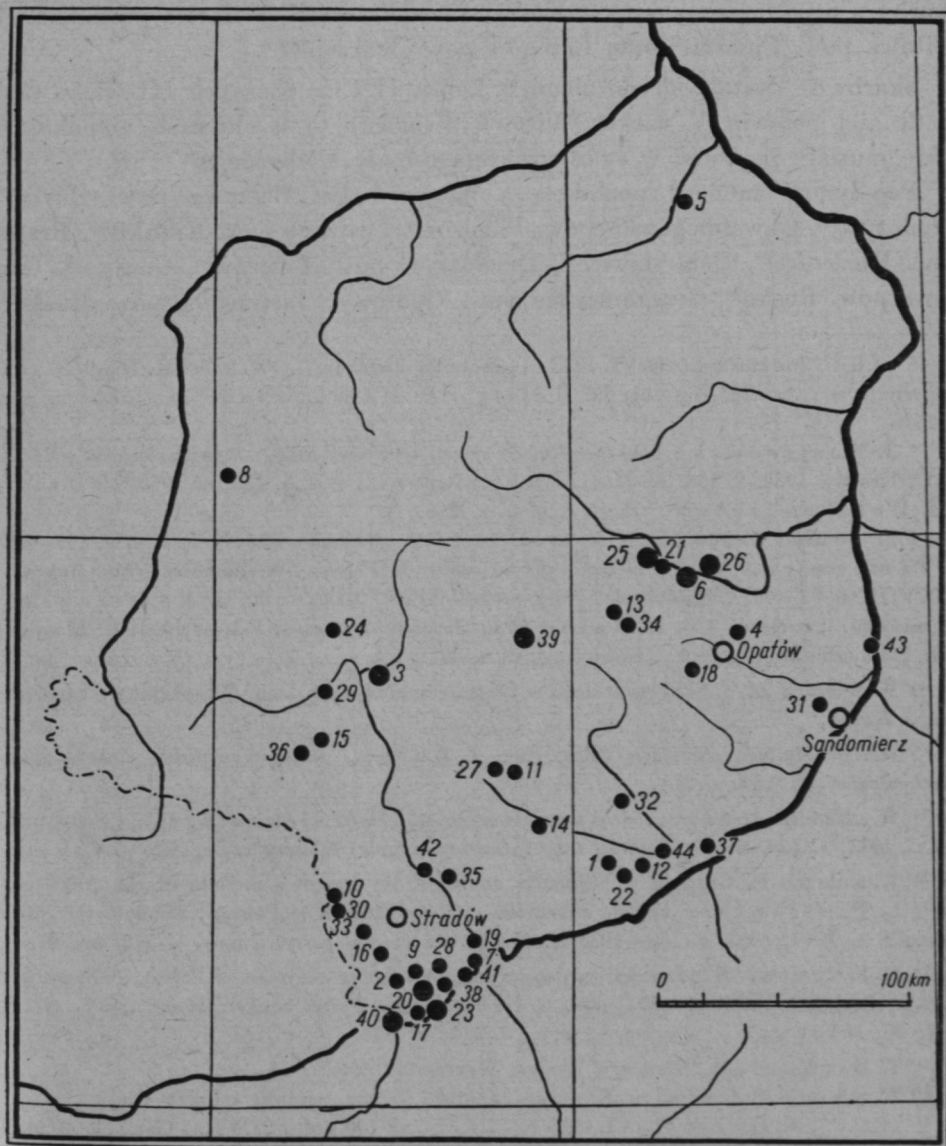
Najlichnieszy z odkrytych na terenie Kieleckiego skarbow jest skarb z Nietuliska Małego pow. Opatów³, znaleziony w naczyniu, które zawierało 3170 sztuk denarów, od Nerona (54—68) do Septimiusza Sewera (193—211). Poza nim natrafiono na duży skarb z II w. w Ostrowcu pow. Opatów⁴, Chmielowie Piaskowym pow. Opatów⁵ i Malkowicach pow. Pińczów⁶. Drobniesze

³ K. Jażdżewski, *O skarbach i innych znaleziskach monet*, „Dziennik Łódzki” nr 9 z dn. 9.I.1948 r.; K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 134, nr 806; W. Makomaski, *Skarb monet rzymskich z Nietuliska Małego*, „Wiadomości Num.-archeol.”, t. XXI, 1949, s. 110—126; „Archeologia”, t. II, 1948, s. 405 (podano tu mylnie nazwę miejscowości jako „Nietulisk”) K. Jażdżewski, *Przewodnik po Muzeum Archeologicznym w Łodzi*, Łódź 1951, s. 110, 112; M. Haisig, *Znalezisko rzymskich denarów ze wsi Zubowice*, „Sprawozdania P.M.A.”, t. III, s. 94; M. Haisig i H. Hołubowiczowa, *Skarb...*, o. c., s. 294; A. Gupieniec, *Przewodnik po dziale numizmatycznym Muzeum Archeologicznego w Łodzi*, t. I, Łódź 1954, s. 35—45, 98—101 (autor sugeruje tu, że możemy mieć do czynienia z dwoma różnymi skarbami z Nietuliska Małego).

⁴ W Archiwum PMA w Warszawie znajduje się notatka o odkryciu na terenie Ostrowca skarbu monet rzymskich ważącego ok. 10 kg. Przyjmując wagę denara na przeciętnie 3,5 grama (M. Haisig i H. Hołubowiczowa, *Skarb...*, o. c., s. 297) można by przyjąć, że skarb ten zawierał ponad 2500 denarów. Być może, z tego skarbu pochodzą monety Marka Aurelego (161—180), znalezione rzekomo w szkatułce żelaznej („Wiadomości Num.-archeol.”, t. XVI, s. 101; K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 137, nr 846) oraz denary znajdujące się do II wojny światowej w Muzeum Regionalnym PTK w Ostrowcu: Trajan (98—117), Hadrian (117—138) i okaz nie rozpoznany (Księga Inwentarzowa nr 312—314). Na marginesie należy tu podkreślić fakt uratowania przez członków b. Zarządu Oddziału PTK w Ostrowcu (Rekwirowicz i in.) znajdujących się w Muzeum zbiorów numizmatycznych (m. in. ocalał cały skarb złożony prawie z samych złotych monet XVII-wiecznych z Kunowa pow. Opatów; jedynie dziwnym zbiegiem okoliczności przypadły wszystkie monety rzymskie).

⁵ „Z otchłani wieków” t. IX, s. 69; K. Jażdżewski, *Co to jest prehistoria i w jaki sposób bada przeszłość*, Warszawa 1954, s. 39; S. Nosek, *Słowianie w pradziejach ziem polskich*, Kraków 1946, str. 110; K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 111, nr 499; M. Haisig i H. Hołubowiczowa, *Skarb...*, o. c., s. 291—322. Prawdopodobnie w opracowaniu tym nie były wzięte pod uwagę monety znajdujące się w zbiorach b. muzeum PTK w Ostrowcu (por. przypis 4): Neron (54—68) — 2 egz., Wespazjan (69—79) — 5 egz., Trajan (98—117) — 2 egz., Hadrian (117—138) — 1 egz., Sabina (—136) — 1 egz., Antoninus Pius (138—161) — 1 egz., Lucilla (147—183) — 1 egz., Kryspina (161—183) — 1 egz., Kommodus (176—192) — 2 egz., 1 nie rozpoznany (Księga Inwentarzowa nr: 301—310, 315, 318—319, 329 (17—23).

⁶ „Z otchłani wieków” t. VII, s. 103; „Z otchłani wieków” t. X, s. 68; L. Piotrowicz, *Skarb monet rzymskich z Malkowic*, „Wiadomości Num.-archeol.”, t. XV, 1933, s. 67—82; tenże, *Dalsze denary rzymskie z Malkowic*, „Wiadomości Num.-archeol.”, t. XVI, 1934, s. 104—105; K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 131, nr 757; M. Haisig i H. Hołubowiczowa, *Skarb...*, op. cit., s. 259.

Ryc. 1. Znajdźiska monet rzymskich w Kieleckim. O — ważniejsze grody, ● — skarby monet rzymskich, ◦ — pojedyncze znajdźiska monet rzymskich;

1. Beszowa, pow. Busko, 2. Brończycze, pow. Pińczów, 3. Brzegi, pow. Jędrzejów, 4. Brzezicze, pow. Opatów (?), 5. Brzozą, pow. Kozienice, 6. Chmielów Piaskowy, pow. Opatów, 7. Chwalibogowice, pow. Pińczów, 8. Czerarno, pow. Końskie, 9. Dobieślawice, pow. Pińczów, 10. Działoszyce, pow. Pińczów, 11. Gnojno, pow. Busko, 12. Grabowa, pow. Busko, 13. Grzegorzewice, pow. Opatów, 14. Jastrzębiec, pow. Busko, 15. Jędrzejów, 16. Kazimierza Wielka, pow. Pińczów, 17. Kijany, pow. Pińczów, 18. Kobylany, pow. Opatów, 19. Korczyn Stary, pow. Pińczów, 20. Koszyce, pow. Pińczów, 21. Kunów, pow. Opatów, 22. Lubnice, pow. Busko, 23. Malkowice, pow. Pińczów, 24. Miedzianka, pow. Kielce, 25. Nietulisko Małe, pow. Opatów, 26. Ostrowiec, pow. Opatów, 27. Piaski-Krzywda, pow. Busko, 28. Piotrkowice, pow. Pińczów, 29. Rembieszyce, pow. Jędrzejów, 30. Rosiejów, pow. Pińczów, 31. Sandomierz (okolice), 32. Sichów, pow. Busko, 33. Sietejów, pow. Pińczów, 34. Skąły, pow. Opatów, 35. Skorocice, pow. Pińczów, 36. Skroniów, pow. Jędrzejów, 37. Tursko, pow. Sandomierz, 38. Uściszowice pow. Pińczów, 39. Wilków, pow. Kielce, 40. Witów, pow. Pińczów, 41. Wyszogród, pow. Pińczów, 42. Zagość, pow. Pińczów 43. Zawichost, pow. Sandomierz, 44. Zdzieci, pow. Sandomierz.

skarby z tego terenu znamy z Koszyc pow. Pińczów⁷, Wilkowa pow. Kielce⁸, Witowa pow. Pińczów⁹ oraz Brzegów pow. Jędrzejów¹⁰.

Skarby te dostały się do ziemi w końcu II i na początku III wieku oraz w drugiej połowie V wieku (Witów). Świadczy to o okresach niepokoju, jakie musiały panować w tym czasie na terenie Kieleckiego¹¹.

Pojedyncze monety pochodzą z miejscowości: Beszowa pow. Busko¹², Brończyce¹³, Chwalibogowice pow. Pińczów¹⁴, Czeremo pow. Końskie¹⁵, Brzoza pow. Kozienice¹⁶, Dobiesławice¹⁷, Działoszyce pow. Pińczów¹⁸, Gnojno¹⁹, Grabowa pow. Busko²⁰, Grzegorzewice pow. Opatów²¹, Jastrzębiec pow. Busko²²,

⁷ „I.K.C.” nr 169 z dn. 20.VI.1935 r., „Z otchłani wieków”, t. X, s. 68; K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 125, nr 681; M. Haisig i H. Hołubowiczowa, *Skarb...*, o. c., s. 259.

⁸ J. Kostrzewski, *Od mezolitu do okresu wędrówek ludów. Prehistoria ziem polskich*, PAU, Kraków 1939, s. 356; K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 155, nr 1060; M. Haisig i H. Hołubowiczowa, *Skarb...*, o. c., s. 295.

⁹ „Z otchłani wieków”, t. XIX, s. 141—142; „Z otchłani wieków”, t. XX, s. 179—180; L. Piotrowicz, *Nowe znaleziska złotych monet w Polsce*, „Wiadomości Num.-archeol.”, t. XVIII, s. 88—90; „Wiadomości Num.-archeol.”, t. XIX, s. 80; J. Kostrzewski, *Od mezolitu...*, o. c., s. 356; K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 155, nr 1065; M. Haisig i H. Hołubowiczowa, *Skarb...*, o. c., s. 295.

¹⁰ W zbiorach ks. S. Skurczyńskiego w Gnojnie znajduje się denar Wespazjana pochodzący z tego skarbu.

¹¹ Jak i w innych częściach Polski (por. J. Gurba, *Importy rzymskie z Lubelskiego*, „Archeologia”, t. VII, z. 2).

¹² W „Katalogu treściwym zbioru przedhistorycznego (E. Majewskiego)...”, „Światowit” t. IX, 1911, s. 130, wymienione są trzy (prawdopodobnie) monety rzymskie.

¹³ W zbiorach F. Grudnia w Kijanach znajduje się brązowa moneta Marka Aurelega.

¹⁴ L. Piotrowicz, *Drobne znaleziska monet rzymskich w Polsce*, „Wiadomości Num.-archeol.” t. XVI, 1934, s. 100—101; K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 112, nr 507.

¹⁵ F. Kopera, *Wiadomości o inwentaryzacji i ochrony zabytków w Polsce*, „Wiadomości Num.-archeol.”, t. V, 1904, s. 193—194; C. Fredrich, *Funde antiker Münze...*, o. c., s. 239, nr 7; K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 112, nr 518.

¹⁶ T. Błahuciak, *Radom i okolice*, Warszawa 1956, s. 13.

¹⁷ W zbiorach F. Grudnia w Kijanach znajdują się trzy srebrne monety Piusa (?).

¹⁸ „I.K.C.” nr 169 z dn. 20.VI.1935 r., „I.K.C.” nr 200 z dn. 21.VII.1935r., „Z otchłani wieków”, t. X, s. 68; L. Piotrowicz, *Drobne znaleziska monet rzymskich w Polsce*, „Wiadomości Num.-archeol.”, t. XIX, 1938, s. 78; K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 114, nr 540.

¹⁹ W zbiorach ks. S. Skurczyńskiego w Gnojnie znajduje się denar Trajana (98—117) z 113 r. Aw.: głowa i napis IMP CAES NER TRAJANO OPTIMO AVG GER DAC, rew.: postać kołbica stojąca w lewo i napis P M TR P COS VI (PP)S PQR.

²⁰ „Wiadomości Num.-archeol.”, t. XVIII, 1936, s. 100; K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 118, nr 585.

²¹ „Wiadomości Num.-archeol.”, t. XIV, 1931/2, s. 183; K. Majewski, o. c., s. 118, nr 593; M. Haisig i H. Hołubowiczowa, *Skarb...*, o. c., s. 294.

²² E. Majewski, *Zabytki przeddziewowe w Jastrzębcu*, „Światowit”, t. I, 1899, s. 42—43.

Jędrzejów²³ i okolice²⁴, Kazimierza Wielka²⁵, Kijany pow. Pińczów²⁶, Kobylany pow. Opatów²⁷, Korczyn Stary pow. Pińczów²⁸, Kunów pow. Opatów²⁹, Łubnice pow. Busko³⁰, Miedzianka pow. Kielce³¹, Piaski-Krzywdą pow. Busko³², Piotrkowice pow. Pińczów³³, Rembieszycy pow. Jędrzejów³⁴, Rosiejów pow. Pińczów³⁵, okolice Sandomierza³⁶, Sichów pow. Busko³⁷, Sietejów pow. Pińczów³⁸, Skąły pow. Opatów³⁹, Skorocice pow. Pińczów⁴⁰, Skroniów pow. Jędrze-

²³ S. J. Czarnocki, *Miejscowości przedhistoryczne*, „Wszechświat”, 1905, nr 24; I. Przyppkowski, *Znaleziska monet rzymskich*, „Wiadomości Num.-archeol.”, t. VI, 1922, s. 63, „Wiadomości Num.-archeol.”, t. XVI, 1934, s. 100; K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 121, nr 633.

²⁴ „Wiadomości Num.-archeol.”, t. XVI, 1934, s. 100; K. Majewski, o. c., s. 121 nr 634.

²⁵ J. Żurowski, *Sprawozdanie Urzędu Konserwatorskiego na Okręg Krakowski*, „Wiad. Archeol.” t. VI, 1921, s. 179; L. Piotrowicz, *Drobne znaleziska monet rzymskich w Polsce*, „Wiadomości Num.-archeol.”, t. XVI, 1934, s. 98—99; tenże, „Wiadomości Num.-archeol.”, t. XIX, 1938, s. 78; K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 123, nr 656.

²⁶ L. Piotrowicz, *Drobne znaleziska...*, o. c., s. 79; K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 124, nr 661.

²⁷ Przy budowie szkoły w okresie międzywojennym natrafiono na denar (Augustusa?). B. dobry stan zachowania. Moneta zginęła ze zbiorów prywatnych w czasie wojny. Informacja dyrektora Technikum Finansowego w Ostrowcu, mgra Gintera w maju 1954 r.

²⁸ W zbiorach W. Zachariasza w Rogoźnie znajduje się denar Trajana (89—117).

²⁹ Denar srebrny Trajana (98—117). Dar Kowalskiego do zbiorów b. Muzeum Regionalnego w Ostrowcu. Nr inw. 310. Zginęła (por. przypis 4).

³⁰ E. Majewski, *Powiat stopnicki...*, „Światowit”, t. III, 1901, s. 148—153, *Katalog treściwy zbioru...*, „Światowit”, t. IX, 1911, s. 134; K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 130, nr 749.

³¹ W kopalniach znajdowano m. in. monety rzymskie. Z notatek R. Jakimowicza w Archiwum PMA w Warszawie.

³² S. Skurczyński, *Archeolog na probostwie*, „Pamiętnik Kielecki”, 1947, s. 20. W zbiorach ks. Skurczyńskiego w Gnojnie znajduje się także denar Trajana (98—117) z lat 104—110. Aw.: (IMP) TRAJANO AVG (G)ER DAC P M TR P, rew.: COS V PPS PQR OPTIMO PRINC.

³³ J. Żurowski, *Sprawozdanie...*, o. c., s. 179.

³⁴ F. Kopera, *Wiadomości...*, o. c., s. 195; C. Fredrich, *Funde antiker...*, o. c., s. 243, nr 59; K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 142, nr 898.

³⁵ M. Wawrzeniecki, „Przegląd Archeologiczny”, t. I, s. 55.

³⁶ J. N. Sadowski, *Die Handelstrassen der Griechen und Römer*, Jena 1877, s. 189; C. Fredrich, *Funde antiker...*, o. c., s. 243, nr 64; K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 143, nr 915.

³⁷ L. Piotrowicz, *Drobne znaleziska monet rzymskich w Polsce*, „Wiadomości Num.-archeol.”, t. XVI, 1934, s. 101; K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 137, nr 843.

³⁸ „Wiadomości Num.-archeol.”, t. XVI, 1934, s. 100; K. Majewski, o. c., s. 145, nr 938.

³⁹ Denar Antoninusa (138—161). Dar Kłosińskiego do zbiorów b. Muzeum Regionalnego PTK w Ostrowcu. Nr inw. 311/24/. Zginęła.

⁴⁰ „Wiadomości Num.-archeol.” t. XVI, s. 100; K. Majewski, o. c., s. 146, nr 941.

jów⁴¹, Uściszowice⁴², Wyszogród⁴³, Zagość pow. Pińczów⁴⁴ oraz Zawichost⁴⁵ i Dzieci pow. Sandomierz⁴⁶.

Na marginesie znalezisk monet rzymskich warto wspomnieć o odkryciu pod Kielcami monety greckiej z samego początku III w.⁴⁷

Przy przeglądaniu załączonej mapki wyraźnie rzuca nam się w oczy duże zgrupowanie stanowisk ze znaleziskami monet rzymskich w dorzeczu rzeki Kamiennej, głównie na terenie dzisiejszego powiatu Opatów, oraz w dorzeczu Nidy — pow. Pińczów⁴⁸. Prawie całkowicie brak ich po północnej stronie Gór Świętokrzyskich (to jest na terenie powiatów Kozienice, Radom, Opoczno, Włoszczowa). Jak to już przedstawił K. Tymieniecki, „Nasilenie... monet szło w parze z większym zaludnieniem i lepszym zagospodarowaniem kraju”⁴⁹. Nic więc dziwnego, że poważną ich ilość znajdowano w okolicach o żyznych glebach lessowych.

Niestety, prawie wszystkie znaleziska monet, pochodzące bez wyjątku z odkryć przypadkowych, nie mają — należy to podkreślić — powiązania ze stanowiskami kultury lokalnej (wenedzkiej), mimo że w łączności z nią zostały

⁴¹ L. Piotrowicz, „Wiadomości Num.-archeol.”, t. XVII, s. 91; K. Majewski, o. c., s. 146, nr 942.

⁴² Konieczne jest sprostowanie powtarzającej się dotychczas w literaturze pomyłki co do odkrytego w Uściszowicach pow. Pińczów denara cesarza Trajana (98—117), „I.K.C.” nr 97 z dn. 7.VI. 1935 r., „Z otchłani wieków”, t. X, 1935, s. 68; K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 153, nr 1034 (powinno być 1037), znanego również jako odkrytego w Uściszowie pow. Pińczów — miejscowości nie istniejącej (*Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* t. III, *Województwo kieleckie*, Warszawa 1925) („Wiadomości Num.-archeol.” t. XVI, str. 100; K. Majewski, o. c., s. 153, nr 1036; M. Haisig i H. Hołubowiczowa, *Skarb...*, o. c., s. 295).

⁴³ W ogrodzie W. Tomali znaleziono dwa denary Trajana (98—117) i jeden nie rozpoznany. Informacja F. Grudnia z Kijana.

⁴⁴ W zbiorach W. Zachariasza w Rogoźnie znajduje się denar Domicjana (81—96).

⁴⁵ L. Piotrowicz, *Znaleziska monet greckich i rzymskich przy budowie kolei małopolskich*, „Wiadomości Num.-archeol.”, t. XVIII, s. 107; K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 159, nr 1109.

⁴⁶ E. Majewski, *Sprawozdanie z wycieczek...*, „Światowit” t. II, 1900, s. 90; *Katalog treściwy zbioru...*, s. 140; K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 159, nr 1114.

⁴⁷ „Wiadomości Num.-archeol.”, 1917, z. 1, szp. 131—132.

⁴⁸ M. Haisig i H. Hołubowiczowa, *Skarb...*, o. c., s. 294—295. Należy wyrazić wątpliwość, czy podane przez autorów stanowisko „Brzezcie” (s. 294) pochodzi z powiatu Opatów, czy też odnosi się do wczesnośredniowiecznego skarbu (E. Majkowski, *Skarb srebrny z Brzezia w pow. opatowskim*, „Z otchłani wieków” t. XV, s. 160—161).

⁴⁹ *Ziemie polskie w starożytności. Ludy i kultury najdawniejsze*, Poznań 1951, s. 486. Porównaj referat M. Gumowskiego i dyskusję: J. Serczyk, *Sprawozdanie z sesji naukowej poświęconej badaniom nad początkami państwa polskiego w Toruniu w dniach 29 i 30 listopada 1952*, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, t. XIX, z. 1—4, s. 352—359 oraz K. Majewski, *Importy...*, o. c., s. 18.

zapewne odkryte⁵⁰. Tym samym ich wartość w stosunku do monet znajdujących w zespołach kulturowych jest o wiele mniejsza. Mimo to pozwalają one na wyróżnienie na wymienionych obszarach ośrodków dystrybucji, które odpowiadają późniejszym ośrodkom gospodarczym tego terenu⁵¹, jak prawdopodobnie Stradów pow. Pińczów, Opatów i Sandomierz (?).

Znajdowane skarby świadczą również o wzroście bogactwa pewnych rodów⁵² i o powstającej tak starszyny plemiennej na skutek nierównomiernego (zapewne często zdobywanego na drodze przemocy) udziału w zyskach, m.in. i z handlu⁵³.

Niniejszy komunikat podano ze względu na stosunkowo liczne występowanie monet rzymskich w Kieleckim, nie przesądzając tym samym o ich znaczeniu.

FINDS OF ROMAN COINS IN THE KIELCE VOIEVODSHIP

Summary

Roman coins are the most numerous among imported Roman objects found in the Kielce Voievodship. To 1955, over 6000 Roman coins, dated to the period from the middle of the 1st century B. C. to the first half of the 5th century, were discovered in forty five places. The coins from the 2nd century occur most frequently. Hoards of Roman coins (Nietulisko Małe, Ostro-

⁵⁰ Beszowa, pow. Busko: monety znalezione luźnie wraz z innymi metalowymi przedmiotami, jak fibule i in. (por. przypis 12). Chmielów Piaskowy pow. Opatów: poza skarbem odkryto tu cmentarzysko liczące 50 grobów ciałopalnych z III w. (S. Nosek, *Kampania wykopaliskowa krakowskiego ośrodka prehistorycznego w 1938 r.*, „Z otchłani wieków”, t. XIV, 1939, s. 23, 25); Kazimierza Wielka pow. Pińczów: monety znalezione wraz z fibulą i urnami (por. przypis 25). Łubnice pow. Busko: monetę znaleziono na zniszczonym cmentarzysku (por. przypis 30); Malkowice pow. Pińczów: poza skarbem znane jest cmentarzysko (R. J am k a, *Grób z okresu rzymskiego z Malkowic*, „Światowit”, t. XVIII, s. 180); Miedzianka pow. Kielce, monety znajdowano w kopalniach (por. przypis 31); Rosiejów pow. Pińczów: wraz z monetą znaleziono luźno fibulę i siwą ceramikę (por. przypis 35); Witów pow. Pińczów: stanowisko dostarczyło m. in. poza skarbem monet i skarb żelaznych duli („Z otchłani wieków”, t. XIX, s. 141—142); Zdzieci pow. Sandomierz: monetę znaleziono na zniszczonym cmentarzysku (por. przypis 46).

⁵¹ K. M a j e w s k i, *Problematyka badań nad importami rzymskimi na ziemiach Polski*, „Archeologia”, t. III, 1949, s. 214; K. T y m i e n i e c k i, *Ziemie polskie w starożytności*, s. 486.

⁵² Jednym z przykładów wzrostu zamożności rodu, a nie jednostki jest skarb z Chmielowa Piaskowego zbierany w ciągu dwóch wieków.

⁵³ W. H e n s e l, *Próba periodyzacji najdawniejszych dziejów ziem polskich*, „Sprawozd. P.M.A.” t. IV, 1951, z. 1—2, s. 35; t e n ż e, *Poznań w starożytności i we wczesnym średniowieczu. Epoka wspólnoty pierwotnej i wczesny feudalizm*, „Przegląd Zachodni”, t. IX, 1953, t. II, nr 6—8, s. 59.

wiec, Chmielów Piaskowy, Malkowice and other places) were hidden in the earth chiefly in the transition period between the 2nd and the 3rd cent. The finds of the coins (among them also the hoards) were concentrated in the Kamienna and the Nida basins.